

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 9/2006 rd

Särskild berättelse från justitieombudsmannen 2006: barn, familjevåld och myndigheternas an- svar

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 februari 2006 en särskild berättelse från justitieombudsmannen 2006: barn, familjevåld och myndigheternas ansvar (B 1/2006 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att lagutskottet ska lämna utlåtande om berättelsen.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- riksdagens justitieombudsman Riitta-Leena Paunio
- konsultativ tjänsteman Hannu Takala, justitieministeriet
- barnombudsman Maria Kaisa Aula.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

I den särskilda berättelsen behandlar justitieombudsmannen sina iakttagelser rörande problem med vissa myndighetsuppgifter i samband med att barn ska skyddas mot familjevåld. Justitieombudsmannen undersöker bland annat hur myndigheterna uppfyller sin skyldighet att göra barnskyddsanmälan till de sociala myndigheterna. En viktig slutsats i berättelsen är att lagstiftningen om barnskyddsanmälan måste förtydligas och att sekretessbestämmelserna för anmälningspliktiga myndigheter inom olika förvaltningar måste samordnas med skyldigheten att göra barnskyddsanmälan. Utskottet håller med justitieombudsmannen och skyndar på tydligare och samordnad lagstiftning. Tydliga och konsekventa regler bidrar till att effektivisera myndigheternas insatser för att skydda barn mot familjevåld, framhåller utskottet.

Enligt utskottet är det uppenbart att det inte räcker med en tydligare rättslig grund för att familjevåld mot barn ska uppdagas bättre och kunna motverkas. Därutöver behövs det åtgärder på bred front, till exempel bättre samarbete mellan myndigheterna inom olika förvaltningar och anvisningar för dem, utbildning, övervakning och utredning. I detta sammanhang vill utskottet särskilt framhålla att länsstyrelserna är den myndighet som planerar, styr och övervakar socialvården i länen. De måste få adekvata resurser för att kunna ta hand om denna uppgift.

Medling i familjeärenden och barnskyddsanmälan

Bestämmelser om medling i familjefrågor finns i äktenskapslagen (234/1929). I 23 a § ingår en särbestämmelse om tystnadsplikt för den som medlar. I paragrafen hänvisas till sekretessbestämmelserna i socialvårdslagen (710/1982). Bestämmelserna har ersatts med bestämmelser i

lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000), som trädde i kraft den 1 januari 2001. Enligt 23 a § i äktenskapslagen berörs den som medlar inte av skyldigheten att lämna uppgifter till de sociala myndigheterna, som ingår i 56 § i socialvårdslagen. Hänvisningen ska nu tolkas som att den gäller 20 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården. Den uttalade tystnadsplikten i 23 a § i äktenskapslagen har ansetts betyda att den som medlar i familjefrågor inte heller är skyldig att göra en barnskyddsanmälan.

Det är svårt att bilda en samordnad uppfattning om 23 a § i äktenskapslagen, bestämmelserna om sekretessbelagda uppgifter enligt lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården och 40 § i barnskyddslagen (683/1983) som gäller barnskyddsanmälan, påminner utskottet. De otydliga bestämmelserna har resulterat i tolkningen att skyldigheten att göra barnskyddsanmälan inte gäller den som medlar. Men frågan hade också kunnat tolkas på ett annat sätt, om man utgår från att 40 § i barnskyddslagen är en specialbestämmelse. Följaktligen finns det inga specifika gränser för tillämpningen på den som medlar.

Utskottet håller med justitieombudsmannen att lagstiftningen bör ses över för att det entydigt ska framgå att den som medlar i familjefrågor är skyldig att göra barnskyddsanmälan. Vidare håller utskottet med justitieombudsmannen att det vore befogat att medlaren i vissa fall ska vara skyldig att göra barnskyddsanmälan. Det är nödvändigt för barnets säkerhet till exempel när medlaren får reda på att ett barn utsatts för våld eller sexuella övergrepp. I sådana fall måste barnets bästa ha högre prioritet än konfidentialiteten vid medling. Regeringen bör förbereda en översyn av lagstiftningen med utgångspunkt i detta, framhåller utskottet.

Polisanmälan

Om en barnskyddsanmälan ger anledning att misstänka att barnet har utsatts för våld eller sex-

uella övergrepp är det den sociala myndigheten som måste avgöra om misstanken om brott ska anmälas till polisen eller inte. Enligt gällande lagstiftning har de sociala myndigheterna ingen skyldighet att polisanmäla misstänkta brott. I berättelsen anser justitieombudsmannen att bestämmelserna om de sociala myndigheternas rätt att polisanmäla misstänkta våldsdåd eller sexuella övergrepp måste förtydligas. Justitieombudsmannen föreslår också att sociala myndigheter i vissa fall bör vara skyldiga att polisanmäla misstänkta brott när de gäller våldshandlingar eller sexuella övergrepp mot barn.

Det är viktigt att polisen utreder om ett misstänkt brott har ägt rum och besluta om eventuella fortsatta åtgärder. Det är angeläget dels med hänsyn till rättssäkerheten, dels för att få ett slut på våldet. Åtminstone i allvarigare fall bör sociala myndigheter följaktligen bli skyldiga att polisanmäla misstänkta våldsbrott eller sexuella övergrepp mot barn. Frågan kan med fördel integreras i den planerade stora revideringen av barnskyddslagen, framhåller utskottet.

Statistik och forskning

Enligt uppgifter till utskottet har vi i Finland ingen statistik eller aktuell forskning kring våld mot barn och tendenserna inom området. Det finns heller ingen forskning kring barns rädslor och upplevelser av otrygghet. I berättelsen påpekar justitieombudsmannen att information om barns oantastbarhet och säkerhet bör samlas in och statistikföras systematiskt för att bilden av barns säkerhet ska vara mer tillförlitlig. Utskottet håller med justitieombudsmannen och skyn- dar på mer statistik och forskning kring våld mot barn och påpekar samtidigt att anslagen för ändamålet bör vara tillräckligt stora och varaktiga.

Lagutskottet har redan tidigare påpekat att justitieministeriets förvaltningsområde satsar relativt litet på forskning och föreslagit en systematisk ökning av forskningsanslagen. Lagutskottet ansåg det då rationellt att utnyttja befintliga strukturer och ansåg det befogat att Rättspo-

litiska forskningsinstitutet får större anslag (LaUU 18/2004 rd). Utskottet upprepar här sin tidigare ståndpunkt om forskningsanslag inom justitieministeriets förvaltningsområde. Om Rättspolitiska forskningsinstitutet får adekvata anslag blir det enligt utskottets uppfattning också lättare att få aktuell, adekvat och högkvalitativ dokumentation om våld mot barn.

I detta sammanhang vill utskottet lyfta fram forskningsresultaten om våldsoffer. Forskningsresultaten visar att det skett en inkomstrelaterad segregering av risken att utsättas för våld. Personer i de högsta inkomstkategorierna upplever allt mindre våld, medan låginkomsttagare upplever mer våld än tidigare. Orsakerna har satts i samband med den ekonomiska krisen på 1990-talet och den sociala segregeringen av bostads-

områden¹. Sambandet mellan social utslagning och risken att utsättas för våld är ett oroväckande fenomen. Enligt utskottet behöver vi större resurser för ytterligare undersökningar. Fenomenet måste dessutom vägas in i kommande strategier för att minska våldet.

Utlåtande

Lagutskottet meddelar

att utskottet bör beakta vad som anförts ovan.

¹ Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980—2003 kansallista uhriaastattelututkimuksesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 215, 2005.

Helsingfors den 23 maj 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tuija Brax /gröna
medl. Esko Ahonen /cent
Leena Harkimo /saml
Lasse Hautala /cent
Tatja Karvonen /cent
Petri Neittaanmäki /cent
Heli Paasio /sd

Lyly Rajala /saml
Tero Rönni /sd
Petri Salo /saml
Pertti Salovaara /cent
Minna Sirnö /vänst
Juhani Sjöblom /saml
Timo Soini /saf.

Sekreterare var

utskottsråd Tuomo Antila.